

PELASTUSOPISTO

B-sarja:

Tutkimusraportit

[5/2015]

Pelastusalan päällystön ja alipäällystön koulutuksen vaikuttavuus

Esko Kaukonen

Pelastusalan päällystön ja alipäällystön koulutuksen vaikuttavuus

Esko Kaukonen

Pelastusopisto
PL 1122
70821 Kuopio

www.pelastusopisto.fi

Pelastusopiston julkaisu
B-sarja: Tutkimusraportit
5/2015

ISBN 978-952-5905-66-3 (pdf)
ISSN 2342-9313

Esipuhe

Kiitokset kaikille tutkimuksen tiedonantoon osallistuneille. Kiitos pelastustoimen kehittämispäällikkö Jussi Rahikaiselle, pelastusjohtaja Jukka Kuposelle sekä pelastusjohtaja Petteri Helistenille päätöksistä ja toimenpiteistä, jotka mahdollistivat sidosryhmille tiedottamisen tutkimushankkeen aikana. Kiitos vanhempi opettaja, koulutussuunnittelija Kimmo Vähäkoscalle palopäällystön koulutusohjelman viimeaikaista kehitykseen liittyvästä perehdyttämisestä.

Kiitos Miikka Oravaiselle tutkimuksen kannalta tärkeän osa-aineiston kokoamisesta osana opiskeluaan palopäällystön koulutusohjelmassa.

Tutkimushankkeen ohjausryhmään kuuluivat pelastusylitarkastaja Mirva Kahlos ja pelastusylitarkastaja Ilpo Helismaa sisäministeriöstä sekä Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston edustajana pelastuspäällikkö Mika Kontio Varsinais-Suomen pelastuslaitoksesta. Heille kiitos asiantuntevasta ja kannustavasta ohjauksesta.

Kiitos Palosuojelurahastolle tutkimuksen taloudellisesta tukemisesta.

Kuopiossa 11.12.2015

Esko Kaukonen

Esko Kaukonen

Pelastusopisto

Pelastusalan päällystön ja alipäällystön koulutuksen vaikuttavuus

Julkaisu/Tutkimusraportti, 45 sivua

Joulukuu 2015

Tiivistelmä

Pelastusalan päällystö koulutetaan tehtäviinsä Pelastusopistossa ammattikorkeakoulutasoisella palopäällystön tutkinnolla, jonka laajuus on 240 op. Pelastusalan alipäällystön koulutusohjelma on 60 op laajuinen ammatillisen aikuiskoulutuksen opintokokonaisuus, joka johtaa alipäällystötutkintoon.

Tutkimuksessa selvitettiin pelastusalan päällystö- ja alipäällystökoulutettujen työhön sijoittumista sekä heidän osaamistaan ja osaamistarpeitaan pelastuslaitosten, sisäministeriön, aluehallintovirastojen, Pelastusopiston, pelastusalan järjestöjen, Häätäkeskuslaitoksen sekä insinööri- ja konsulttipalvelutoimialan osaamistarpeiden näkökulmasta. Tutkimuksen kehittämistavoitteena oli aikaansaada tiedonkeruuverkosto, jota hyödyntämällä Pelastusopistolla on myöhemmin käytettävissään koulutuksen kehittämiseen tarvittavaa tosiaikaista tietoa.

Päätuloksena todetaan, että palopäällystön tutkinto antaa edellytykset toimia pelastuslaitosten päällystätehtävissä ja pelastusalan alipäällystötutkinto antaa edellytykset toimia pelastuslaitosten alipäällystätehtävissä. Palopäällystön tutkinto ei kuitenkaan takaa riittävää osaamista pelastustoimen strategisten kehittämistarpeiden eikä myöskään urakehitystarpeiden näkökulmasta. Myös alipäällystötutkinnolle nähdään kehittämistarvetta. Tulevaisuudessa alipäällystöltä edellytetään valmiutta ottaa vastuu monista tehtävistä, joita nyt hoitavat päällystöviranhaltijat. Pelastusalan päällystö puolestaan on tarpeen saada nykyistä laajemmin kehittämistehtäviin. Koulutuksen kehittämiseen tarvittavan tiedonkeruuverkoston perustaminen ei hankkeen aikana ollut mahdollista, koska pelastuslaitoksilta vielä tuolloin puuttuivat yhtenäiset rakenteet osaamisen ja osaamistarpeiden kartoittamiseksi.

Avainsanat: Palopäällystötutkinto, Alipäällystötutkinto, Koulutusohjelma, Vaikuttavuus

Esko Kaukonen

Emergency Services College

The effectiveness of fire officer and fire NCO training

Publication / Research report, 45 pages

December 2015

Summary

Fire officers are trained for their duties in Emergency Services College on Bachelor level training program the extent of which is 240 credits. The fire NCO training program is 60 credits' entity of vocational adult education.

The study was focused on the job placement of the graduated fire officers and NCO's as well as their qualifications and skills needs from the perspectives of rescue departments, ministry of interior, regional states administrative agencies, Emergency Services College, rescue service associations, Emergency Response Centre Administration as well as of the engineering and consulting service industry. The development goal of this study was to create a data collecting network by making use of which the Emergency Services College later has useful information for developing the training programs.

The main result of the study was that fire officer diploma provides qualifications for officer duties in the rescue departments and the NCO diploma provides qualifications for NCO duties respectively. However, the officer diploma doesn't ensure sufficient competence for strategic developing of the rescue services as well as for career development. There are developmental needs in the NCO training program, too. In the future the NCO's are required readiness to take more responsibility of many duties which are now carried on by officers. In turn, the fire officers should be moved on to development tasks more widely than at present. The data collection network for developing the training programs could not be established during the research process because of the rescue departments' lacking structures for systematic and uniform skills assessment.

Keywords: Fire officer diploma, Fire NCO diploma, Training program, Effectiveness

Sisälllys

1	Johdanto	8
2	Pelastusalan päällystö- ja alipäällystökoulutus.....	10
2.1	Pelastustoimen ammatillisen koulutuksen järjestelmä.....	10
2.2	Palopäällystön koulutusohjelma	11
2.3	Alipäällystön koulutusohjelma	12
3	Koulutuksen vaikuttavuustutkimus.....	13
3.1	Koulutuksen vaikuttavuustutkimuksen malleja	13
3.2	Pelastusalan koulutuksen vaikuttavuustutkimus 2000-luvulla	16
4	Tutkimuksen viitekehys ja tutkimustehtävä	20
5	Tiedonkeruu ja tutkimusaineistot	23
6	Tulokset.....	25
6.1	Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään.....	25
6.1.1	Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen pelastuslaitosten palvelukseen....	25
6.1.2	Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen pelastuslaitosten ulkopuolelle ...	27
6.2	Tutkinnon suorittaneiden osaamisen riittävyys.....	30
6.2.1	Pelastuslaitosten näkökulma	30
6.2.2	Sisäministeriön näkökulma	31
6.2.3	Aluehallintovirastojen näkökulma	34
6.2.4	Pelastusopiston näkökulma	35
6.2.5	Pelastusalan järjestöjen näkökulma.....	36
6.2.6	Hätäkeskuslaitoksen näkökulma.....	36
6.2.7	Insinööri- ja konsulttipalvelutoimialan näkökulma.....	37
6.3	Koulutuksen kehittämisen tiedonkeruuverkosto	37
7	Pohdinta.....	39
	Lähteet	43

1 Johdanto

Vuodesta 2004 alkaen kunnallinen pelastustoimi on järjestetty alueellisena. Pelastuslain sisältämät uudet tehtävät heijastuvat myös pelastustoimen virkarakenteeseen ja tehtäväkuviin. Pelastusalan päällystön ja alipäällystön koulutuksella hankittavien valmiuksien monipuolistuminen on asettanut kehittämishaasteen koulutuksen järjestäjälle. Alan koulutettujen sijoittumista eri työtehtäviin pelastuslaitoksissa sekä osaamisen ja osaamistarpeiden yhteensopivuudesta ei ole kattavasti tutkittua tietoa.

Pelastusalan päällystö on koulutettu tehtäviinsä Pelastusopistossa vuodesta 2000 alkaen ammattikorkeakoulutasoisella palopäällystön tutkinnolla, jonka laajuus on 240 op. Päällystötutkinto antaa kelpoisuuden toimia kaikissa pelastuslaitosten päällystätehtävissä. Tutkinnon tavoitteena on valmistaa pelastustoimen asiantuntijoita, joilla on keskeinen rooli yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitäjinä ja kehittäjinä. Pelastusalan päällystön tutkinnot järjestetään päiväkoulutuksena (nuorisokoulutuksena) ja monimuotokoulutuksena (aikuiskoulutuksena). Päiväkoulutuslinjan muodollisena pohjakoulutusvaatimuksena on joko pelastusalan miehistötutkinto, toisen asteen kolmivuotinen ammatillinen perustutkinto, lukion oppimäärä tai ylioppilastutkinto. Monimuotokoulutuksessa palopäällystön tutkinnon voi suorittaa täydentämällä pelastusalan alipäällystöopinnot tai aikaisemmat päällystöopinnot palopäällystö (AMK) -tutkinnoksi.

Pelastusalan alipäällystön koulutusohjelma on Pelastusopiston suunnittelema ammatillisen aikuiskoulutuksen opintokokonaisuus, joka johtaa alipäällystötutkintoon. Koulutusohjelma rakentuu pelastustoimen alipäällystötason ammatillista asiantuntemusta edellyttävän tehtäväalueen hallitsemiseen. Opintojen laajuus on 60 op. Koulutusta on toteutettu saman laajuisena vuodesta 1992 alkaen, mutta tutkintoa ja menetelmiä on kehitetty sisällöllisesti jatkuvasti yhä enemmän opiskelijaa aktivoivaan ja hänen oppimistaan tukevaan suuntaan.

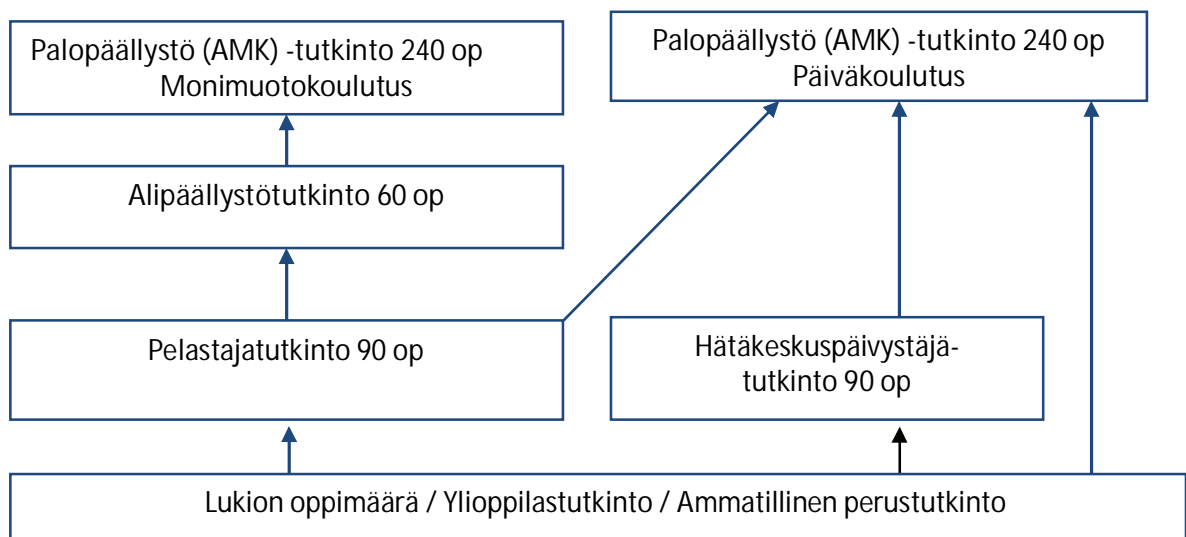
Tutkimuksessa selvitetään viimeaikaisten opetussuunnitelmien mukaisesti pelastusalan päällystökoulutettujen sekä alipäällystökoulutettujen työhön sijoittumista pelastuslaitoksiin sekä heidän osaamistaan ja osaamistarpeitaan pelastuslaitosten, sisäministeriön, aluehallintovirastojen, Pelastusopiston, pelastusalan järjestöjen, Hätäkeskuslaitoksen sekä insinööri- ja konsulttipalvelutoimialan osaamistarpeiden näkökulmasta.

Tutkimushanke on ajankohtainen, sillä myös hallitusohjelmaan (2015) sisältyy pelastusalan urapolkujen ja koulutusjärjestelmän kehittäminen. Tutkimustiedon pohjalta kehitetään koulutusta edelleen vastaamaan työmarkkinoiden tarpeita. Tutkimuksellisten tavoitteiden lisäksi tavoitteena on luoda pelastuslaitosten ja Pelastusopiston välinen tiedonkeruuverkosto, jota hyödyntämällä Pelastusopistolla on myöhemmin käytettävissä koulutuksen kehittämiseen tarvittavaa mahdollisimman tosiaikaista tietoa.

2 Pelastusalan päällystö- ja alipäällystökoulutus

2.1 Pelastustoimen ammatillisen koulutuksen järjestelmä

Pelastustoimen ammatillisten tutkintojen järjestelmä esitetään kuvassa 1. Pelastajatutkintoon ja hätäkeskuspäivystäjätutkintoon muodollisena pohjakoulutusvaatimuksena on keskiasteen tutkinto, joka voi muodostua toisen asteen 3-vuotisesta ammatillisesta perustutkinnosta, lukion oppimäärästä tai ylioppilastutkinnosta. Pelastajatutkinnon suorittaminen antaa muodollisen kelpoisuuden pelastuslaitosten miehistötason virkojen hakemiseen ja hätäkeskuspäivystäjätutkinnon suorittaminen vastaavasti hätäkeskusten miehistötason virkojen hakemiseen.

KUVA 1. Pelastustoimen ammatillisten tutkintojen järjestelmä

Pelastajatutkinto antaa opiskelijalle mahdollisuuden jatkaa opintojaan joko alipäällystön koulutusohjelmassa ja edelleen palopäällystön koulutusohjelman monimuoto-opiskelussa tai suoraan palopäällystön koulutusohjelman päiväopiskelulinjalla. Hätäkeskuspäivystäjätutkinto antaa opiskelijalle mahdollisuuden jatkaa opintojaan palopäällystön

koulutusohjelman päiväopiskelulinjalla. Keskiasteen tutkinto antaa kelpoisuuden hakeutua palopäälystön koulutusohjelman päiväopiskelulinjalle myös ohi niin sanotun ammatillisen koulutusväylän.

2.2 Palopäälystön koulutusohjelma

Palopäälystön koulutusohjelma johtaa tekniikan alan ammattikorkeakoulututkintoon, tutkintonimike on palopäälystö (AMK). Opintojen laajuus on 240 opintopistettä ja kesto neljä vuotta. Tutkinnon tuottama osaaminen vastaa Euroopan unionin alueella yhteisesti määriteltyä korkeakoulutasoa, mikä mahdollistaa työvoiman ja asiantuntijoiden liikkumisen.

Palopäälystön koulutusohjelma toteutetaan Savonia-ammattikorkeakoulun ja Pelastusopiston yhteistyönä siten, että opiskelijat ovat ammattikorkeakoulun opiskelijoita, mutta pääosa koulutuksesta annetaan Pelastusopistossa. Palopäälystön koulutusohjelman suorittaneelle opinnot antavat myös mahdollisuuden toimia muissa turvallisuusalan tehtävissä, joihin vaaditaan soveltuva korkeakoulututkinto.

Tieto uusiutuu yhteiskunnassa yhä nopeammin, minkä vuoksi ammattikorkeakouluopinnoissa painotetaan ajattelun, tiedon hankinnan ja arvioinnin, ongelmanratkaisun sekä päätöksenteon taitoja ja muita elinikäisen oppimisen valmiuksia. Palopäälystön koulutusohjelman opintojen tavoitteet määrittyvät ammattikorkeakoululain (351/2003) asetuksen ammattikorkeakouluopinnoista (1995/256), korkeakouluopintojen eurooppalaisen (European Parliament and European Council 2008) ja kansallisen (Opetusministeriö 2009) viitekehyksen sekä Pelastusopiston opetussuunnitelmatyön perusteella. Tutkinnon tavoitteena on valmistaa pelastustoimen tarpeisiin laaja-alaisesti toimivia ja ajattelevia, pitkälle koulutettuja ja omaan ammatilliseen kehitykseensä sitoutuneita pelastustoimen asiantuntijoita, jotka ovat sisäistäneet roolinsa yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitäjinä ja kehittäjinä.

Palopäälylystön koulutusohjelman opetussuunnitelmissa oppimistavoitteet esitetään erikseen perusopintojen ja ammattiopintojen osalta. Ammattiopinnoissa oppimistavoitteet on vielä todettu erikseen onnettomuuksien ehkäisyssä, pelastustoiminnassa sekä hallinnossa ja johtamisessa (ks. esim. Pelastusopisto 15.5.2012, 7–8 sekä Pelastusopisto 29.9.2012, 7–8).

2.3 Alipäälylystön koulutusohjelma

Alipäälylystötutkinnon suorittaminen antaa muodollisen kelpoisuuden pelastuslaitosten alipäälylystövirkojen hakemiseen. Lisäksi tutkinto antaa opiskelijalle mahdollisuuden jatkaa opintojaan palopäälylystön koulutusohjelmassa aikuiskoulutuslinjalla palopäälylystö (AMK) -tutkintoon.

Pelastustoimen alipäälylystää koulutetaan Pelastusopiston ohella Helsingin pelastuslaitoksen Pelastuskoulussa. Pelastuskoulu on kouluttanut vuodesta 1972 alkaen sekä palomies-sairaankuljettajia että paloiesimiehiä pelastuslaitoksen palvelukseen.

Pelastustoimen alipäälylystötutkinnon suorittaneet toimivat työelämässä muun muassa työvuoronsa esimiehinä, pelastustoiminnan johtajina, ammattitaitoa ylläpitävien harjoitusten suunnittelijoina ja kouluttajina, palotarkastajina sekä turvallisuuskouluttajina. Tehtäviin voi myös kuulua toimiminen pienen paloaseman päällikkönä sekä erilaiset asi-antuntijatehtävät. Alipäälylystön tehtävissä toimiminen edellyttää muun muassa hyviä sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, ongelmanratkaisutaitoa ja stressinsietokykyä.

Alipäälylystön koulutusohjelman oppimistavoitteet esitetään onnettomuuksien ehkäisyyn, pelastustoiminnan ja henkilöstöjohtamisen osalta opetussuunnitelmassa. Lisäksi esitetään oppimistavoitteet sopimus- ja vapaaehtoistyön merkityksen ymmärtämiselle sekä yhteistoimintavalmiuksille sopimus- ja vapaaehtoishenkilöstön kanssa (ks. esim. Pelastusopisto 2014, 6–7).

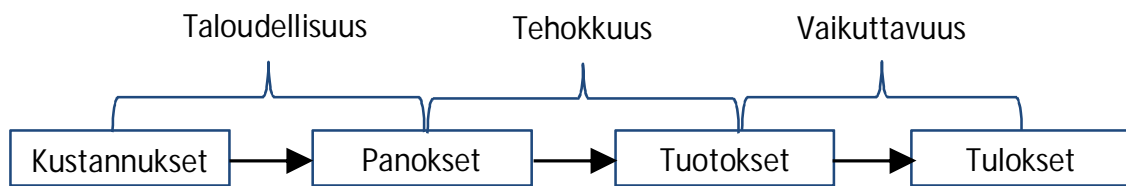
3 Koulutuksen vaikuttavuustutkimus

3.1 Koulutuksen vaikuttavuustutkimuksen malleja

Koulutuksen kehittämisen aihepiiri on sekä Suomessa että maailmalla tullut kasvavan julkisen ja tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteeksi. Ongelmana on ollut aiheeseen liittyvän käsitteistön vakiintumattomuus. Esimerkiksi Pirttiniemen (2000, 11) mukaan Suomessa koulutuksen tuloksellisuus- ja vaikuttavuuskäsitteitä on usein käytetty synonyymeinä, tai sitten vapaasti, ilman määrittelyjä. Taustana käsitteiden määrittelylle ovat olleet lähinnä kulloisetkin hallinnon tarpeet. Kansallisten kielikulttuurien erilaisuus on vaikeuttanut tutkimusperinteiden vertailua.

Vaherva (1983) on osaltaan selkiyttänyt koulutuksen tuloksellisuuskäsitteistöä suomalaisessa tutkimusperinteessä. Hänen ehdotuksensa mukaan efficiency-käsitteen suomenkielinen vastine on tehokkuus ja effectiveness-käsitteen vastine on vaikuttavuus. Vaherva korostaa näkemystä, jonka mukaan tehokkuus-käsitteessä tavoitteiden saavuttaminen suhteutetaan käytettävissä oleviin resursseihin, niiden tehokkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Vaikuttavuudessa taas on kyse koulutukselle asetettujen lähi- ja etäistavoitteiden saavuttamisesta. (Vaherva 1983, 16). Näin määriteltynä koulutuksen vaikuttavuus on yksi laadunhallinnan ja laadunvarmistuksen ydinkysymyksistä, johon jokainen koulutusorganisaatio joutuu vastaamaan. Saavutetaanko koulutuksella strategisesti tärkeimmät pitkän aikavälin hyötyvaikutukset, jotka on asetettu tavoitteeksi?

Vaikuttavuuden käsitteen erottamiseksi lähikäsitteistään se on usein sijoitettu muiden määritelmien yhteyteen. Perusmallina jonkin koulutusohjelman vaikuttavuutta arvioitaessa on monesti käytetty niin sanottua neljän laatikon mallia, joka esitetään kuvassa 2 (Raivola, Valtonen ja Vuorensyrjä 2000, 12). Neljän laatikon malli tuli 1980-luvun Englannista, missä malli palveli taloudellista rationalisointia (Raivola ja muut 2000, 192).

KUVA 2. Neljän laatikon malli (Raivola ym. 2000, 12)

Mallin avulla voidaan tuoda esille koulutuksen kustannukset ja panokset, jolloin voidaan selvittää, onko toiminta taloudellista (esim. Raivola 2000, 192). Tehokkuus määritellään yksinkertaisesti panosten ja tuotoksen suhteena. Koulutuksen vaikuttavuutta tai vaikutuksia puolestaan tarkastellaan tuotoksen ja tulosten suhteena.

Ammatillisessa koulutuksessa vaikutukset on luontevaa jakaa yksilön omassa oppimisessa, työpaikalla ja yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin. Tällöin vaikuttavuutta tarkastellaan usealta eri tasolta. Klassikoksi on noussut Kirkpatrickin (1996; 2000; 2004) nelitasoinen malli koulutuksen vaikuttavuudesta. Wikipediasta (30.6.2014) löytyy tieto, jonka mukaan Kirkpatrick esitti mallin perusrakenteet ensi kerran jo vuonna 1959. Kirkpatrickin mallissa eritellään oppimisen ja vaikutusten eri tasoja, jolloin välittömät oppimistulokset erotetaan vaikutuksista. Kirkpatrick (1996, 55) itse pitää mallinsa suosion taustalla sen yksinkertaisuutta ja käytännöllisyyttä. Kirkpatrick (1996, 54–59; 2000, 136–144) jakaa koulutuksen arvioinnin neljään tasoon, jotka kaikki sisältävät oman arviointinsa:

1. Reaktioiden arviointi, missä tarkastellaan opiskelijoiden tuntemuksia ja kokemuksia koulutuksesta. Tällöin mitataan opiskelijoiden tyytyväisyyttä koulutukseen.
2. Oppimisen arviointi, missä tarkastelun keskiössä on oppiminen, tietämyksen lisääntyminen tai asenteiden muuttuminen.
3. Käyttäytymisen arviointi, jolloin tarkastellaan missä määrin koulutus muuttaa työntekijöiden työkäyttäytymistä.
4. Tulosten arviointi, jolloin tarkastellaan koulutuksen lopullisia tuloksia, kuten koko organisaation parempaa tuottavuutta tai parantunutta laatua.

Kirkpatrickin (2000, 136) mukaan korkeammat tasot vaativat enemmän aikaa, mutta tuottavat samalla arvokkaampaa informaatiota tutkittavasta koulutuksesta. Useamman tason arvioinnin avulla koulutuksesta saadaan laajempi kuva. Kirkpatrickin mallin pohjalta ja sen lisäksi on kehitetty useita malleja, joissa kaikissa pyritään erottelemaan tasoja, joita tutkija tai kouluttaja voi hyödyntää koulutusohjelman vaikutusten arvioinnissa (ks. taulukko 1).

TAULUKKO 1. Erilaisia vaikuttavuuden tasoja Kantasen (1996, 43) mukaan

Tasot	Teoreetikot			
	Kirkpatrick 1959	Hamblin 1974	Laird 1983	Boothe 1985
Taso 1	Reaktiot	Reaktiot	Reaktiot	Koulutustoiminta
Taso 2	Oppiminen	Oppiminen	Oppiminen	Oppija/Työntekijä
Taso 3	Työkäyttäytymisen	Työkäyttäytymisen	Operatiivinen toiminta	Organisaation tavoitteet
Taso 4	Tulokset organisaation kannalta	Organisaatio	Koulutuksen kustannustehokkuus	Toimialan tavoitteet
Taso 5		Perimmäinen hyöty		

Vaikutusten tarkastelussa on siirrytty yksilöistä ja heidän oppimisestaan kohti laajempaa oppimista ja kehittymistä. Oppimisen kautta kehittyvät työelämän taidot ja osaaminen, joiden kautta koulutus vaikuttaa yksilöiden kautta heidän työorganisaatioihinsa ja laajemmin koko yhteiskuntaan. Kysymys on koulutuksen siirtovaikutuksesta, jossa opittua käytetään muissa kuin itse oppimistilanteessa (Soini, Rauste-Von Wright ja Pyhältö 2003, 288; Tuomi-Gröhn 2000, 325–326). Myös (Raivola 1992) pitää oppimisen onnistumisen peruskriteerinä kykyä soveltaa tietoja ja taitoja käytännössä esiin tulevien ongelmien ratkaisussa (esim. Raivola 1992, 171–172.)

3.2 Pelastusalan koulutuksen vaikuttavuustutkimus 2000-luvulla

Pelastusalan ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta on aikaisemmin tutkinut Kokki (2007). Tutkimuksella oli tavoitteena selvittää, miten hyvin Pelastusopiston eri tutkintojen sisällöt vastaavat työelämän tarpeita ja miten hyvin valmistuneet opiskelijat osaavat tutkintojensa opetussuunnitelmissa oppimistavoitteina mainitut asiat. Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena, jonka kohderyhminä olivat kaksi tai kolme vuotta aikaisemmin sitten tutkinnon suorittaneille henkilöt sekä heidän esimiehensä pelastuslaitoksissa ja hätäkeskuksissa. Seuraavassa keskitytään alipäällystö- ja päällystökoulutusta koskeviin tutkimustuloksiin.

Tutkinnon suorittaneet pitivät lähes kaikkia pelastustoimen ammatillisten tutkintojensa tavoitteita tärkeinä. Alipäällystötutkinnon suorittaneet eivät pitäneet tärkeinä paloaseman tai pelastuslaitoksen vastuullisissa tehtävissä toimimiskykyä eikä varautumisen perusteiden tuntemista (Kokki 2007, 24). Päällystötutkinnon suorittaneet eivät pitäneet tärkeinä ruotsin kieltä eivätkä monikansallisessa ja monikulttuurisessa ympäristössä toimimista (Kokki 2007, 34). Tulokset ovat sekä koulutuksen että työtehtävien kehittämisen kannalta huomioon otettavia. Tulevaisuudessa kaikkien näiden osaamisalueiden, joita ei pidetty tärkeinä, merkitys näyttäisi kuitenkin jatkuvasti yhä korostuvan.

Tulosten mukaan lähes kaikki tutkintojen tavoitteet on opittu tai saavutettu hyvin. Tavoitteita, joita ei ollut opittu hyvin, ei pidetty myöskään tärkeinä. Alipäällystötutkinnon suorittaneiden esimiesten mielestä tutkinnon suorittaneet olivat saavuttaneet tutkinnon oppimistavoitteet paremmin kuin nämä itse arvioivat. Päällystötutkinnon suorittaneet eivät mielestään olleet oppineet tai saavuttaneet tutkinnon tavoitteita niin hyvin kuin miten tärkeinä he tavoitteita pitivät. Heidän esimiestensä mielestä he sen sijaan olivat saavuttaneet tutkinnon tavoitteet jopa paremmin kuin tutkinnon suorittaneet itse arvioivat. (Kokki 2007, 62–63.)

Kokonaisuutena tutkimustulosten valossa todettiin Pelastusopiston tutkintojen sisältöjen vastaavan nykyisiä työelämän tarpeita. Lisäksi todettiin Pelastusopistossa tutkinnon suorittaneiden saavuttaneen varsin hyvin opetussuunnitelmissa todetut oppimistavoitteet. (Kokki 2007, 63.)

Huttunen (2010) on palopäälystö (AMK) -opinnäytetyössään tutkinut päiväopiskelullinalla palopäälystön tutkinnon suorittaneiden työllistyneisyyttä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat 62 opiskelijaa, jotka olivat aloittaneet opintonsa aikaisintaan vuonna 2006 ja jotka olivat valmistuneet palopäälystön koulutusohjelman eri kursseilta.

Valmistuneista 52 oli sijoittunut pelastuslaitosten palvelukseen, 4 muun julkisen sektorin palvelukseen ja loput 3 työllistynyt yksityisiin yrityksiin. Työllistyneistä 79,7 % oli vakituisessa virkasuhteessa. Muun julkisen sektorin palvelukseen työllistyneistä 50,0 % ja yksityisten yritysten palvelukseen työllistyneistä oli vakinaisessa virka- tai työsuhhteessa. (Huttunen 2010, 12.)

Pelastuslaitosten palvelukseen sijoittuneista 52 henkilöstä 44 toimi yhtenä pääasiallisena tehtäväalueenaan pelastusjoukkueen johtotason päivystysvuorojen tehtävissä. Heistä viidellä, joista kolmella oli palomestarin virka kahden muun käyttäessä virkanimikettä palo esimies ja palopäälystökko, tämä oli ainoa pääasiallinen tehtävä. Pelastuskomppanian johtotason päivystysvuoroissa toimi 15 henkilöä, joista yksi pääasiallisena tehtävänään. Pelastuslaitoksiin sijoittuneista 40 toimi palotarkastuksen ja rakenteellisen paloturvallisuusviestinnän tehtävissä. Heistä yhdellä, palomestarin virassa toimineella, tämä oli koulutusvastaavan tehtävien ohella ainoa pääasiallinen tehtäväalue. Turvallisuusviestintää ja -koulutusta teki 39 henkilöä yhtenä pääasiallisena tehtäväalueenaan, ja heistä yksi, turvallisuuskouluttajan virassa toiminut, teki tätä pääasiallisesti. Varautumista yhtenä pääasiallisena tehtävänään teki 11 henkilöä. Yleisin pääasiallisten tehtävien kokonaisuus koostui pelastusjoukkueen johtotason päivystysvuoroissa toimimisesta, palotarkastustehtävistä sekä turvallisuusviestintä- ja turvallisuuskoulutustehtävistä. (Huttunen 2010, 17.)

Hänninen (2013) on palopäällystö (AMK) -opinnäytetyössään tutkinut palopäällystön koulutusohjelman soveltuvuutta pelastustoimen ulkopuolisiin tehtäviin. Tiedonkeruu on toteutettu turvallisuusvastaavien haastattelulla seuraavilla toimialoilla ja vastaavissa työorganisaatioissa:

- Terveys- ja sosiaalipalvelut (Kuopion yliopistollinen sairaala)
- Vakuutustoiminta (LähiTapiola ja Pohjola)
- Ilmailu (Finavia, Helsinki-Vantaan lentoasema)
- Kaivostoiminta (Yara, Siilinjärvi)
- Kemianteollisuus (Neste Oil, Porvoo)
- Insinööri- ja konsulttipalvelut (L2 Paloturvallisuus Oy)
- Tieteellinen tutkimus ja kehittäminen (VTT, Valtion teknillinen tutkimuskeskus)
- Koulutus (Savon koulutuskuntayhtymä)
- Maanpuolustus (Puolustusvoimat)

Tuloksissa todetaan, että palopäällystöopintojen tuoma osaamista voidaan soveltaa monissa pelastustoimen ulkopuolisissa turvallisuusammateissa. Tutkinnon erityisenä vahvuutena muihin tutkintoihin verrattuna korostui operatiivisen johtamisen ja onnettomuuksien ehkäisyn osa-alueiden tuntemus. Palopäällystön tutkinnon suorittamisen myötä saatua osaamista ei kuitenkaan sellaisenaan pidetty riittävänä. Lisävalmiuksia katsottiin erityisesti tarvittavan osaamisalueilla, jotka toimialasta riippuen painottuivat työsuojeluun, ihmisten väliseen viestintään ja vuorovaikutukseen taikka sähkö-, rakennus-, kone- tai tuotantotekniikkaan sekä toiminnalliseen palotekniseen suunnitteluun (Hänninen 2013, 53–55 ja 57.)

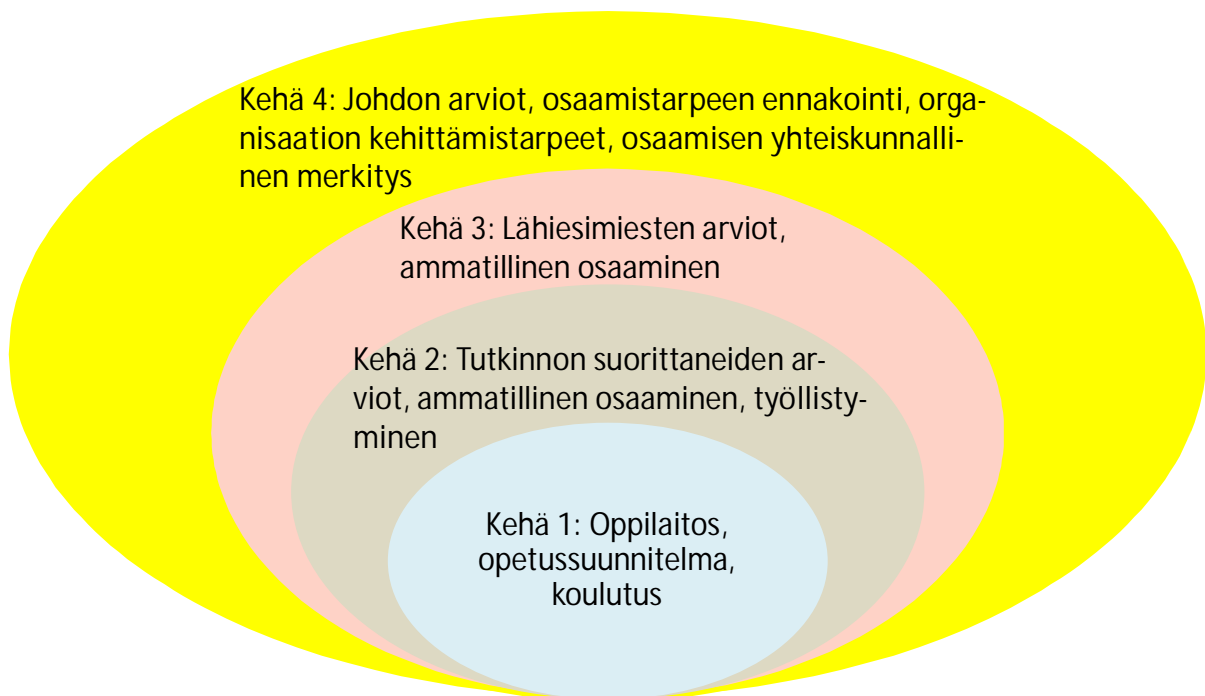
Suosalo (2014) on palopäällystön koulutusohjelman opinnäytetyössään tutkinut palopäällystön koulutusohjelmaan sisältyvien henkilöstöjohtamisen opintojen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja kehittämistarpeita työelämän näkökulmasta. Tutkimusaineisto koottiin teemahaastatteluna haastatteleamalla viittä eri pelastuslaitoksissa työskennellyttä henkilöä. Haastatelluista kaksi oli suorittanut palopäällystön tutkinnon päiväkoulutuslinjalla ja kolme monimuotokoulutuslinjalla. Haastateltujen keski-ikä oli 35

vuotta ja heidän pelastustoimen työkokemuksensa oli keskimäärin 12,6 vuotta, josta päällystötehtävissä keskimäärin 6,8 vuotta.

Haastatellut kokivat saaneensa koulutuksessa riittävät valmiudet niillä henkilöstöjohtamisen osa-alueilla, jotka liittyivät henkilöstön kehittämiseen ja koulutussuunnitteluun, rekrytointiin ja perehdytykseen, säädösperustan käyttöön ja soveltamiseen, työhyvinvointiin sekä muutosjohtamiseen. Vastaajien mielipiteet valmiuksien riittävydestä vaihtelivat sellaisilla osa-alueilla, jotka liittyivät strategiseen henkilöstöjohtamiseen, kehityskeskustelujen toteuttamiseen sekä viestintään. Selkeästi parempia valmiuksia kaivattiin osa-alueilla, jotka liittyivät palkitsemiseen, motivointiin ja sitouttamiseen, henkilöstöpalveluiden järjestämiseen, urasuunnitteluun sekä koko henkilöstöjohtamisen ja itsensä kehittämiseen. Näille osa-alueille toivottiin konkreettisia esimerkkejä sisältävää käytännönläheisempää opetusta (Suosalo 2014, 74–77.) Lisäksi Suosalo (2014, 75) itse pohdinnassaan näkee tarvetta muuttaa koulutusohjelmaan kuuluva strategisen johtamisen opintojakso vaihtoehtoisesta pakolliseksi.

4 Tutkimuksen viitekehys ja tutkimustehtävä

Tutkimuksessa tarkastellaan Pelastusopiston palopäällystön sekä alipäällystön koulutuksen vaikuttavuutta pelastuslaitosten, sisäministeriön, aluehallintovirastojen, sekä eräiden pelastustoimen ulkopuolisten merkittävien työnantajaorganisaatioiden näkökulmasta. Vaikuttavuustarkastelun teoreettisena perustana on Kirkpatrickin (1996; 2000; 2004) tasomalli. Tutkimuksen viitekehys esitetään kuvassa 3.

KUVA 3. Tutkimuksen viitekehys: Ammattiuran ja arvioinnin kehät koulutuksen arvioinnissa (Vuorensyrjä, Kokki, Kaukonen ja Kuosmanen 17.12.2014) tässä soveltaen

Kuvassa 3 sisäkehällä (kehä 1) on oppilaitos, Pelastusopisto. Sen opetussuunnitelmatyöhön ja koulutusjärjestelyjen kehittämiseen koulutuksen vaikuttavuustutkimuksella halutaan saada tietoa.

Kehällä 2 ovat tutkinnon suorittaneet. Kiinnostuksen kohteena on, miten hyvin he kokevat Pelastusopiston tutkintojen sisältöjen vastaavan työelämän tarpeita ja miten hyvin he kokevat osaavansa tutkintojensa opetussuunnitelmissa oppimistavoitteina mainitut asiat ja miten tyytyväisiä he ovat olleet koulutukseen. Tätä on tarkasteltu Kokin (2007) tutkimuksessa. Lisäksi Suosalo (2014) on palopäällystö (AMK) -opinnäytetyössään tutkinut erityisesti palopäällystön koulutusohjelmaan sisältyvien henkilöstöjohtamisen opintojen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja kehittämistarpeita työelämän näkökulmasta.

Kehällä 2 kiinnostuksen kohteena on myös tutkinnon suorittaneiden työllistyminen. Tutkinnon suorittaneiden työtehtäviin sijoittumista pelastuslaitoksissa sekä työllistymistä muun julkisen sektorin ja yksityisten yritysten palvelukseen on tarkastellut Huttunen (2010) palopäällystö AMK -opinnäytetyössään. Hänninen (2013) on vastaavassa opinnäytetyössään tutkinut palopäällystön koulutusohjelman soveltuvuutta pelastustoimen ulkopuolisiin tehtäviin. Myös tässä tutkimuksessa yhtenä kiinnostuksen kohteena on tutkinnon suorittaneiden työllistyminen, koska sitä koskeva tiedon tarve on koulutuksen järjestämisen näkökulmasta jatkuvaa.

Kehällä 3 ovat tutkinnon suorittaneiden lähiesimiehet työorganisaatioissa. Kiinnostuksen kohteena ovat lähiesimiesten näkemykset koulutettujen osaamisesta suhteessa työtehtävien osaamisvaatimuksiin. Kokin (2007) tutkimus kattaa myös tämän alueen.

Kehällä 4 on työllistäjäorganisaatioiden ylin johto. Tämän kehän alue on käsillä olevassa tutkimuksessa vaikuttavuustarkastelun kohteena. Kiinnostuksen kohteena ovat tutkinnon suorittaneiden osaamisen työorganisatoriset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Pitkän tähtäyksen kehittämistarpeista lähtevässä koulutuksen vaikuttavuuden arvioinnissa ovat tiedonantajina avainasemassa organisaatiot, jotka saavat tutkinnon suorittaneiden henkilöiden osaamisen käyttöönsä. Osaamisvaatimukset muuttuvat ajan myötä, ja muutosten ennakkoinnin tulee olla tietoista, jatkuvaa ja systemaattista. Paras kuva sidosryhmien ja asiakkaiden tarpeista sekä niiden ennakoituista muutoksista on organisaatioi-

den johdolla. Tuota tietoperustaa hyödynnettiin tässä työnantajanäkökulmasta lähtevässä koulutuksen arvioinnissa. Tutkimustehtävä jäsentyy seuraaviksi neljäksi tutkimusongelmaksi:

- 1) Miten pelastusalan päällystön ja alipäällystön koulutusohjelmista valmistuneet ovat yleensä ja erityisesti viime vuosina (2014–2015) sijoittuneet työelämään?
- 2) Miltä osin tutkinnon suorittaneiden ammatillinen osaaminen vastaa työnantajaorganisaatioiden nykyisiä sekä tulevia osaamistarpeita ja mitkä ovat mahdolliset puutteet?
- 3) Mikä merkitys valmistuneiden osaamisella on ollut työorganisaatioiden toimivuuden kannalta (sisäinen vaikuttavuus)?
- 4) Mikä merkitys tutkinnon suorittaneiden osaamisella on ollut työnantajaorganisaatioiden palvelutuotannon kehittämisen kannalta (ulkoinen vaikuttavuus)?

Tutkimuksella on myös kehittämistavoite. Hankkeen yhteydessä on tarkoitus luoda pelastuslaitosten ja Pelastusopiston välinen tiedonkeruuverkosto, jota hyödyntämällä Pelastusopistolla on myöhemmin käytettävissään koulutuksen kehittämiseen tarvittavaa tosiaikaista tietoa.

5 Tiedonkeruu ja tutkimusaineistot

Tutkimuskysymyksen 1 tiedonkeruu toteutettiin webropol-kyselytutkimussovellutuksella tehdyillä kyselyinä. sähköpostiosoitteet kyselyjen lähettämiseksi saatiin Priimus-opiskelijatietohallintajärjestelmästä. Vuoden 2015 aikana toteutettiin seuraavat tiedonkeruukyselyt:

- Vuosina 2013–2014 tutkinnon suorittaneiden osalta pelastuslaitosten virkoihin sijoittumista kysyttiin pelastuslaitoksille suunnatulla kyselyllä.
- Pelastustoimen ulkopuolisiin tehtäviin rekrytoitumista kysyttiin tutkinnon vuosina 2013–2014 suorittaneille itselle suunnatulla kyselyllä kevään 2015 aikana.
- Kevään 2015 aikana tutkinnon suorittaneiden sijoittumista työelämään kysyttiin heille itselle suunnatulla kyselyllä kevään 2015 aikana.
- Syksyn 2015 aikana tutkinnon suorittaneiden sijoittumista työelämään kysyttiin palo- ja pelastusalan tutkinnon suorittaneiden osalta kuukausittain erikseen. Alipäällystötutkintoja ei syksyllä 2015 valmistunut.

Tutkimuskysymyksiin 2–4 tiedonkeruumenetelminä olivat työnantajaorganisaatioiden johdoille suunnatut, asianomaisiin tutkimuskysymyksiin pohjautuvat teemahaastattelut sekä joissakin tapauksissa sähköpostikyselyt kevään 2015 aikana. Pelastuslaitosten osalta tutkimusnäyte koostui neljälle pelastuslaitokselle sekä yhdelle pelastustoimen asiantuntijalle tutkimuskysymysten pohjalta tehdystä teemahaastattelusta. Haastattelun pelastustoimen asiantuntijan työhistoriaan sisältyi paljon pelastuslaitosten keskeisissä päällystäviroissa toimimista. Näytteen kartuttamista ei jatkettu, koska vastauksista kuvastuivat samansuuntaiset näkemykset pelastuslaitosten osaamistarpeista. Sisäministeriön pelastusosaston, aluehallintovirastojen, hätäkeskustoimen, pelastusalan järjestöjen ja Pelastusopiston osalta tiedonkeruu toteutettiin johtaville virkamiehille osoitetuilla sähköpostikyselyillä, tarvittaessa tarkentavilla puhelinkeskusteluilla sekä täydentävillä

haastatteluilla. Aluehallintovirastoja koskeva tutkimusnäyte koostui kahdelle eniten palopäällystö (AMK) -tutkinnon suorittaneita työllistäneelle aluehallintovirastolle osoitetusta sähköpostikyselystä.

Paloturvallisuussuunnitteluun erikoistuneet konsultti- suunnittelu- ja insinööritoimistot edustavat ylivoimaisesti eniten pelastusalan tutkinnon suorittaneita rekrytoivaa pelastustoimen ulkopuolista toimialaa. Toimiala on viimeisen viidentoista vuoden aikana laajentunut huomattavasti. Toimistoja on nykyisin kymmeniä, mutta ne vaihtelevat keskenään huomattavasti siinä, miten niiden tehtäväkentässä painottuvat esimerkiksi toiminnallinen paloturvallisuussuunnittelu sekä muu konsultointi ja koulutus. Tutkimusnäyte koostuu kahdelle toimistolle tehdystä teemahaastattelusta sekä yhdelle toimistolle osoitetusta sähköpostikyselystä kevään 2015 aikana. Näytteessä mukana olevat toimistot ovat kaikki sellaisia, jotka työllistävät pelastusalan tutkinnon suorittaneita. On myös paloturvallisuussuunnitteluun suuntautuneita insinööritoimistoja, jotka eivät ainakaan viime aikoina ole rekrytoineet pelastusalan tutkinnon suorittaneita. Näissä rekrytoituilta edellytetään yleensä ylempää korkeakoulututkintoa.

Jonkin verran ongelmallista oli selvittää rekrytoitumista muille pelastustoimen ulkopuolisille toimialoille. Tätä haluttiin kartoittaa laajemmin kuin ainoastaan viime vuosina (2013–2015) tutkinnon suorittaneiden osalta. Tässä pääasiallisena tiedonkeruumuotona olivat yhteistyöverkostojen kautta tehdyt tiedustelut.

6 Tulokset

6.1 Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään

Pelastusopiston tutkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on tuottaa koulutettua työvoimaa erityisesti pelastuslaitoksen palvelukseen. Suurin osa päällystö- ja alipäällystötutkinnon suorittaneista työllistyykin pelastuslaitoksissa. Osa tutkinnon suorittaneista, etenkin pelastuslaitoksissa saamansa työkokemuksen jälkeen, siirtyy kuitenkin muihin pelastustoimen organisaatioihin, kuten sisäministeriön pelastusosastoon, aluehallintovirastoon, Pelastusopistoon tai pelastusalan järjestöihin. Lisäksi osa tutkinnon suorittaneista hakeutuu muille, pelastustoimen ulkopuolisille toimialoille, pelastus- ja turvallisuuspuolen tehtäviin.

Seuraavassa pelastuslaitosten palvelukseen sijoittumista tarkastellaan vuosina 2013–2015 tutkinnon suorittaneiden osalta. Vastaavan henkilöryhmän osalta käsitellään myös muiden toimialojen palvelukseen sijoittumista. Muiden toimialojen palvelukseen sijoittumista tarkastellaan lisäksi sellaisten henkilöiden osalta, jotka ovat suorittaneet pelastusalan tutkintonsa ennen vuotta 2013 siltä osin, kuin heistä tiedonkeruuajankohtana oli saatavissa tietoa.

6.1.1 Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen pelastuslaitosten palvelukseen

Vuosina 2013–2014 tutkinnon suorittaneiden virat pelastuslaitoksissa tutkinnoittain ja palopäällystö (AMK) -tutkinnon koulutuslinjoittain esitetään taulukossa 1. Palopäällystön tutkinnon monimuotokoulutuslinjalta (AmkA) valmistuneet olivat kaikki sijoittuneet pelastuslaitosten niin sanottuihin operatiivisiin eli pelastustoiminnan tehtäviin, joskaan palomestari-virkanimikkeeseen perusteella ei voi täysin tietää tehtävien sisältöä. Lisäksi suurin osa monimuotokoulutuslinjalta valmistuneista oli tiedonkeruuajankohtana sijoittunut alipäällystö- tai miehistövirkoihin.

TAULUKKO 1. Vuosina 2013–2014 tutkinnon suorittaneiden virat pelastuslaitoksissa tutkinnoittain ja koulutuslinjoittain. Suluissa näkyvät nimikkeiltään eri virkoihin sijoittuneiden lukumäärät

Palopäällystö (AMK) -tutkinto		Alipäällystötutkinto
AmkA-linja	AmkN-linja	
Palomestari (7) Paloiesimies (5) Ruiskumestari (3) Ylipalomies (1) Palomies (1)	Aluepalomestari (1) Kehittämispäällikkö (1) Johtava palotarkastaja (1) Paloinsinööri (1) Palotarkastaja (8) Valmiussuunnittelija (1) Suunnittelija (1) Palomestari (16) Paloiesimies (2) Palomies (1)	Palotarkastaja (2) Paloiesimies (5) Ylipalomies (9) Palomies (33)

Palopäällystökoulutuksen päiväkoulutuslinjalta (AmkN) vuosina 2013–2014 valmistuneista ja pelastuslaitokseen rekrytoituneista merkittävä osa oli sijoittunut muihin kuin operatiivisiin tehtäviin. Virkanimikkeiden perusteella heidän tehtäväkentässään korostui onnettomuuksien ennalta ehkäisy, kehittäminen ja suunnittelu. Päiväkoulutuslinjalta valmistuneistakin kuitenkin suurin osa toimi tiedonkeruuajankohtana operatiivisissa alipäällystö- tai miehistöviroissa.

Vuosina 2013–2014 alipäällystötutkinnon suorittaneista lähes kaikki olivat operatiivisia eli pelastustoiminnan tehtäviä sisältävissä viroissa vain kahden toimiessa palotarkastajina. Lisäksi suurin osa tutkinnon suorittaneista toimi tiedonkeruuajankohtana miehistöviroissa.

Vuonna 2015 tutkinnon suorittaneiden virat pelastuslaitoksissa ja Pelastusopistossa tutkinnoittain ja palopäällystö (AMK) -tutkinnon koulutuslinjoittain webropol-kyselyn vas-

tusten perustella esitetään taulukossa 2. Palopäällystön tutkinnon monimuotokoulutuslinjalta (AmkA) valmistuneista pelastuslaitoksiin työllistyneistä suurin osa toimi positioissa, joiden virkanimike viittaa operatiivisiin eli pelastustoiminnan tehtäviin, ja heistä vielä suurin osa alipäällystöviroissa. Päiväkoulutuslinjalta (AmkN) valmistuneista pelastuslaitokseen työllistyneistä yksi toimi johtavan palotarkastajan virassa ja kaksi palotarkastajan virassa muiden toimiessa virkanimikkeen perusteella pelastustoiminnan tehtäviin viittaavissa viroissa. Alipäällystötutkinnon suorittaneista suurin osa toimi tiedonkeruujankohtana miehistöviroissa.

TAULUKKO 2. Vuonna 2015 tutkinnon suorittaneiden virat pelastuslaitoksissa tutkinnoittain sekä koulutuslinjoittain kyselyn vastausten perusteella. Suluissa näkyvät eri virkoihin sijoittuneiden lukumäärät

Palopäällystö (AMK) -tutkinto		Alipäällystötutkinto
AmkA-linja	AmkN-linja	
Pelastuspäällikkö (1) Aluepalopäällikkö (1) Johtava palotarkastaja (1) Palomestari (1) Ruiskumestari (1) Paloesimies (6) Palomies-sairaankuljettaja (1)	Johtava palotarkastaja (1) Palotarkastaja (2) Palomestari (4) Palomies (1)	Asemamestari (1) Ruiskumestari (1) Paloesimies (1) Palomies-sairaankuljettaja (2) Palomies (11)

6.1.2 Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen pelastuslaitosten ulkopuolelle

Taulukossa 3 esitetään vuosina 2013–2015 tutkinnon suorittaneiden työllistyminen pelastuslaitosten ulkopuolelle koulutusohjelmittain webropol-kyselyn vastausten perusteella. Havaitaan, että palopäällystökoulutusohjelman monimuotokoulutuslinjalla (AmkA) vain kolme tarkasteluajavälillä tutkinnon suorittanutta oli työllistynyt muualle kuin pelastuslaitoksiin. Päiväkoulutuslinjalla (AmkN) vastaavista tutkinnon suoritta-

neista oli pelastusalan ulkopuolisille toimialoille rekrytoitunut kymmenen henkilöä. Ali-päälystökoulutusohjelmasta tutkinnon suorittaneista yksi henkilö oli työllistynyt muualle kuin pelastuslaitoksiin.

TAULUKKO 3. Vuosina 2013–2015 tutkinnon suorittaneiden työllistyminen pelastuslaitosten ulkopuolelle koulutusohjelmittain webropol-kyselyn vastausten perusteella

Koulutusohjelma	Toimiala	Tehtävänimike
Palopäälystö, monimuotokoulutuslinja (AmkA)	Insinööri- ja konsultointipalvelut	Turvallisuusasiantuntija
	Työkalu- ja tarviketukku-kauppa	Turvallisuusinsinööri
	Pelastustoimi	Opettaja
Palopäälystö, päiväkoulutuslinja (AmkN)	Insinööri- ja konsulttipalvelut	Palotekninen suunnittelija/asiantuntija
		Paloturvallisuussuunnittelija
		Turvallisuusasiantuntija
		Turvallisuusasiantuntija/palotekninen suunnittelija
		Palotekninen suunnittelija
	Teollisuus (jalostettujen öljytuotteiden valmistus)	HSEQ-asiantuntija (Health, Safety, Environment & Quality)
	Kiinteistöala (kiinteistöjohtaminen)	Asiakkuuspäällikkö
	Teollisuus (puunjalostus)	Vuorottaja/varastotyöntekijä
	Langattoman verkon hallinta ja palvelut	Asiakkuuspäällikkö
Alipäälystö	Ilmailu	Palomies

Taulukosta 3 todetaan edelleen, että insinööri- ja konsultointipalvelut oli palopäälystö (AMK) -tutkinnon suorittaneita selvästi eniten työllistänyt yksittäinen toimiala, jossa

työllistäjiä olivat paloturvallisuuteen suuntautuneet konsultti-, insinööri- ja suunnittelu-toimistot. Muille pelastusalan ulkopuolisille toimialoille työllistyminen koostui lähinnä yksittäisistä tapauksista. Lisäksi todetaan, että palopäällystön koulutusohjelman päivä-koulutuslinjalla (AmkN) tutkinnon suorittaneet olivat rekrytoituneet myös muihin kuin pelastus- ja turvallisuuspuolen tehtäviin. Heidän osaltaan tiedossa oli lisäksi työttö-myyttä ainakin välittömästi tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Pelastustoimen ulkopuolisille toimialoille työllistyneissä on myös sellaisia, jotka ovat suorittaneet palopäällystö (AMK) -tutkinnon tai pelastusalan alipäällystön tutkinnon en-nen vuotta 2013. Heidän osaltaan ei ole kattavaa tilastoa, mutta yhteistoimintakump-paneilta ja eri organisaatioiden henkilöstösastoilta tehdyillä tiedusteluilla sekä sosiaa-lista mediaa hyödyntämällä on saatu ainakin selville seuraava tiedonkeruujakohtana vallinnut työllisyystilanne:

- Puolustusvoimissa työskenteli neljä pelastusalan päällystön (AMK) tutkinnon suorit-tanutta pelastuspäällikön tehtävissä
- Finavia Oy:n palveluksessa toimi pelastuspäällikön tehtävässä yksi palopäällystö (AMK) -tutkinnon suorittanut, vuoromestarin tehtävissä yksi palopäällystön (AMK) tutkinnon suorittanut ja neljä alipäällystötutkinnon suorittanutta sekä pelastusinsi-nöörin tehtävässä yksi palopäällystö (AMK) -tutkinnon suorittanut
- Ydinvoimayhtiöiden palveluksessa TVO:n laitospalokunnassa toimi kolme palopääl-lystön (AMK) -tutkinnon suorittanutta, joista yksi TVO-konsernin palopäällikkönä ja kaksi palomestarin tehtävissä, ja Loviisan laitospalokunnassa toimi useita alipäällys-tön tutkinnon suorittanutta
- Kuntaliitossa työskenteli yksi palopäällystön (AMK) tutkinnon suorittanut pelastus-toimen kehittämisspäällikön tehtävässä
- Neste Oil Oyj:n laitospalokunnassa toimi palomiehen tehtävissä yksi alipäällystötut-kinnon suorittanut
- Turva-alan yritysten sekä muiden yritysten ja laitosten palveluksessa turvallisuus-vastaavina toimi yksittäisiä pelastusalan tutkinnon suorittaneita, joiden lukumää-ristä, tutkinnoista ja sijoittumisista ei ole käytettävissä luotettavaa tietoa.

6.2 Tutkinnon suorittaneiden osaamisen riittävyys

6.2.1 Pelastuslaitosten näkökulma

Koulutuksen todettiin antavan edellytykset toimia pelastusalan päällystö- ja alipäällystätehtävissä, mutta puutteelliset valmiudet sekä työyhteisön sisäiseen kehittämiseen että pelastuslaitoksen palvelutuotannon tehostamiseen. Yhtenä merkittävänä puutteena tutkinnon suorittaneiden valmiuksissa pidettiin esimiesasemaan liittyvän vastuun ja työnantajan edustajuuden heikkoa sisäistämistä. Rajoitteiksi työyhteisön kehittämiseksi sekä pelastuslaitoksen palvelutuotannon tehostamiselle todettiin muun muassa puutteelliset valmiudet tehostaa työajan käyttöä ja tuottavuutta esimiesasemassa toimittaessa. Huomio koski sekä palopäällystön että alipäällystön tutkinnon suorittaneita. Johtamiseen liittyvän vastuun, työnantajan edustajuuden ja tuottavuuden vaatimusten katsottiin tulevaisuudessa yhä korostuvan julkisen rahoituksen kiristyessä.

Eräissä vastaajien kommentteissa todettiin palopäällystötutkinnon päiväkoulutuslinjalta (AmKN) valmistuneiden tuoneen työnantajaorganisaatioon uusia kehittämisideoita. Toisaalta heillä todettiin vähäiseen työkokemuksen liittyviä puutteita, jotka edellyttivät joi-takin kompensoivia toimenpiteitä töiden järjestelyissä.

Pelastustoimen operaatiosuunnittelun ja johtamisen alueella kasvavien osaamistarpeiden katsottiin liittyvän sekä viranomaisyhteistoiminnan edellytysten luomiseen rakenteita ja yhteistoimintaverkostoja kehittämällä että itse pelastustoiminnan johtamiseen moniviranomaistilanteissa. Viranomaisyhteistoiminnan kehittämiseksi nähtiin tarvetta sekä suuronnettomuuksien ja useiden viranomaisten toimenpiteitä edellyttävien laajojen häiriötilojen varalta että turvallisuus- ja muiden viranomaispalvelujen varmistamiseksi harvaan asutuilla alueilla.

Onnettomuuksien ehkäisyn ja riskienhallinnan alueella nähtiin tarvittavan nykyistä parempia valmiuksia tunnistaa riskiprofiilin muutoksia yhteiskunnan kehittyessä. Katsottiin tarvittavan entistä kiinteämpää ja asiantuntevampaa vuorovaikutusta yhdyskuntasuunnittelijoiden kanssa mahdollisiin onnettomuusriskeihin puuttumiseksi jo ennen niiden syntymistä.

Varautumisen ja valmiussuunnittelun alueella todettiin tarve tuottaa koulutuksella nykyistä paljon laaja-alaisempaa turvallisuusosaamista. Katsottiin edellytettävän yhä parempaa yhteiskunnan kokonaisriippuvuuksien ymmärtämistä, uhkien ja riskien tunnistamista sekä kykyä toimia yhteistyössä eri toimialojen ja myös kuntien kanssa samalla niiden varautumista tukien. Myös väestönsuojelun koulutukseen katsottiin tarpeelliseksi panostaa, sillä se nähtiin kiinteäksi osaksi muuta riskeihin ja poikkeusoloihin varautumista kyberhyökkäysten ja hybridisotien aikakaudella uusissa tilanteissa, joissa uhkien varoitussajat voivat olla minuuttiluokkaa.

Pelastustoimen strateginen johtamisen alueella nähtiin tarvetta tuottaa koulutuksella entistä parempia valmiuksia pelastustoimen järjestelmän strategiseen kehittämiseen yhteiskunnan rakennemuutosten paineessa. Katsottiin tarvittavan yhä enemmän osaamista sidosryhmien johtamiseen sekä muuhun yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Myös pelastusalan alipäällystön koulutuksessa nähtiin uudistamistarpeita. Henkilöstöjohtamiseen liittyvien osaamisvaatimusten katsottiin työelämässä korostuvan entisestään pelastuslaitosten sisäisen kehittämisen ja tuottavuuden tehostamispaineessa.

6.2.2 Sisäministeriön näkökulma

Sisäministeriön pelastusosaston palveluksessa oli tiedonkeruuajankohtana viisi palopäällystön tutkinnon suorittanutta. Vuosien mittaan palopäällystön tutkinnon suorittaneita pelastusosastossa oli ollut kymmenkunta.

Sisäministeriön pelastusosaston viroissa katsottiin tarvittavan korkeakoulututkintoa, jonka nykyisen palopäällystön tutkinnon todettiin täyttävän. Sen todettiin vastaavan ministeriössä ylitarkastajan (vaativuustaso 7) tehtävissä vaadittavaa osaamista nyt ja nähtävissä olevassa tulevaisuudessa. Tutkinnon lisäksi edellytettiin riittävän laajaa pelastusalan työkokemusta. Vaativuustasojen 8 ja 9 virkojen osalta palopäällystön tutkintoa ei sen sijaan pidetty riittävänä, vaan täydennykseksi todettiin edellytettävän ylempää korkeakoulututkintoa. Puutteina pelastusalan päällystötutkinnossa sisäministeriön ylempiin asiantuntijavirkoihin hakeuduttaessa katsottiin olevan kirjallisen materiaalin tuotokyvyn, tiedonhankintamenetelmien hallinnan sekä tutkimustulosten kriittisen arvioinnin rajoittuneisuus.

Palopäällystön (AMK) -tutkinnon yhdessä työkokemuksen kanssa katsottiin antaneen hyvät operatiiviset johtamisen sekä tilannehallinnan valmiudet, mitä oli pystytty hyödyntämään organisaatiossa. Kokemuksen sekä ammattipinnoista että pelastuslaitosten arjesta nähtiin olleen hyödyksi sisäministeriön pelastusosaston tehtävien hoitamisessa.

Tulevaisuutta ajatellen valmisteltavana oleva pelastustoimen uudistamishanke laajentaa pelastuslaitosten tehtäväkenttää ja tuo uusia vaatimuksia osaamiselle ja koulutukselle. Strategisena tavoitteena on uudistaa pelastustoimi samassa aikataulussa, samalla aluejaolla ja yhtä aikaa sosiaali- ja terveystoimen uudistuksen kanssa. Pelastustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistoimintahyödyt ensihoitopalveluissa halutaan varmistaa Euroopan unionin mahdollisesti asettamien reunaehtojen puitteissa.

Pelastustoimen uudistuksella pyritään tehokkaampaan ja taloudellisempaan pelastustoimen järjestelmään, jossa nykyistä suuremmat alueet pystyvät varautumaan myös harvinaisiin suuronnettomuuksiin tai luonnonkatastrofeihin. Pelastusalan kustannustehokkuutta ja urapolkuja kehitetään uudistamalla koulutusjärjestelmää sekä kehittämällä sopimuspalokuntajärjestelmää. Kaikilta pelastuslaitoksilta edellytetään valmiutta rauhiopelastamiseen ja muihin vastaaviin suorituskykyihin, joita nykyään on vain pelastuslaitoksilla, jotka osallistuvat kansainväliseen pelastustoimintaan.

Pelastuslaitokset halutaan mukaan toimialan kehittämiseen. Pelastuslaitosten uudistuminen ja suuremmat yksikkökoot mahdollistavat kehittämistyön nykyistä paremmin. Nykyisin monessa pelastuslaitoksessa voimavarat riittävät lähinnä päivittäisen toiminnan pyörittämiseen. Pelastuslaitosten kehittämisellä pyritään vaikuttamaan laajemmin turvallisuuteen. Tulipalo- ja onnettomuuskeskeisyydestä on päästävä laaja-alaiseen, enakoivaan yhteiskunnalliseen riskienhallintaan.

Uudistuksen yhteydessä pelastustoiminnan ja varautumisen valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinaatiota vahvistetaan ja parannetaan hallitusohjelman (2015) mukaisesti. Pelastustoiminnan ja siviiliviranomaisten johtamista ja sekä koordinoitua laaja-alaisen uhkien torjunnassa selkeytetään. Tavoitteena on päästä pelastuslaitosten kesken valtakunnallisiin, yhdenmukaisiin toimintamalleihin, yhteisiin tietojärjestelmiin ja yhdenmukaiseen palvelutarjontaan.

Taloudellisuus- ja tehokkuustavoitteiden saavuttamiseksi tulevaisuudessa edellytetään nykyistä laajempaa voimavarojen yhteiskäyttöä viranomaisten kesken. Viranomaisten tehtävissä etenkin harvaan asutuilla alueilla raja-aidat tulevat häviämään tai vähintäänkin hämärtyämään. Tehtäväkentän laajenemisessa on tarpeen ottaa huomioon toimialan humanitaarinen luonne.

Hallitusohjelman (2015) mukaisesti on tarpeen kehittää myös pelastusalan urapolkuja. Nykyisin pelastuslaitosten päällystö toimii varsin suurelta osin alipäällystötasoisissa tehtävissä. Alipäällystön tehtäväkentän tulisi laajeta käsittämään monia sellaisia tehtäviä, joissa nykyisin toimii päällystöviranhaltija. Samalla päällystön voimavaroja vapautuisi kehittämistehtäviin sekä laaja-alaisempiin riskienhallinnan johtamistehtäviin. Erityisesti lahjakkain päällystö on tarpeen saada nykyistä paremmin kehittämistehtäviin. Pelastuslaitosten pitäisi edellyttää ylimpiin virkoihin rekrytoitavilta ylempää korkeakoulututkintoa. Lisäksi tarvitaan henkilöstörotaatiota, jossa keskeiset pelastusalan kehittäjät siirtyvät aikanaan keskushallinnon palvelukseen.

Hallitusohjelman tavoitteisiin sisältyy myös pelastustoimen koulutusjärjestelmän kehittäminen. Alan kehittämisen kannalta on tarpeen, että palopäällystö (AMK) -tutkinto olisi

mahdollisuus täydentää ylemmäksi korkeakoulututkinnoksi. Täydennyskoulutusväylää suunniteltaessa on pohdittava, tulisiko ylemmän korkeakoulututkinnon olla maisteritutkinto vai ylempi AMK -tutkinto. Tiedekorkeakoulussa suoritettava maisterin tutkinto voisi antaa paremmat ja laaja-alaisemmat tietopuoliset valmiudet kuin enemmän käytäntöön ja konkreettiaan painottuva ylempi AMK -tutkinto. On myös arvioitava tarvetta pelastusalan koulutuksen kokonaisuudistukselle, jossa jo miehistötutkinto laajennettaisiin AMK-tutkinnoksi. Silloin alipäällystötutkinto voisi edelleen olla jatkokoulutusta miehistötutkinnolle nykyisellä tavalla ilman, että tutkinnon suorittamiseen liittyisi koulutusasteen nousu.

Pelastusalan päällystöltä edellytetään riskienhallinnan kysymysten laaja-alaista ymmärtämistä, kehittämisvalmiutta ja kykyä toimia yhteisöjen ja yhteiskunnan turvallisuuskulttuurin kehittämisen muutosagenttina. Päällystötasolla johtamisen on katettava useita osaamisalueita, jotka liittyvät esimerkiksi kouluttamiseen, esimiestyöhön sekä hallinnollisiin tehtäviin. Päällystöltä edellytetään valmiuksia myös kansainväliseen yhteistoimintaan. Pelastusalan alipäällystöltä edellytetään kykyä ja osaamista ottaa vastuu monista tehtävistä, joita nyt hoitavat päällystöviranhaltijat.

Sekä päällystöltä että alipäällystöltä edellytetään uudenlaista valmiutta kohdata ja johtaa muutosta sekä muuttua ja kehittyä muutoksen myötä. Tarvitaan verkottumiskykyä ja joustavuutta toimia perinteiset viranomaisraja-aidat ylittävässä yhteistyössä muiden toimialojen kanssa. Osaamisen kehittäminen ei voi perustua ainoastaan suoritettuihin tutkintoihin, vaan tarvitaan koko ammattiuran kattavaa opiskelua ja oppimista.

6.2.3 Aluehallintovirastojen näkökulma

Aluehallintovirastojen palveluksessa oli ollut enemmän tai vähemmän lyhytaikaisesti muutamia palopäällystön tutkinnon suorittanutta henkilöitä. Tutkinnon suorittaneiden osaaminen katsottiin riittäväksi ja aluehallintoviraston toiminnan kannalta hyödylliseksi pelastustoimen palvelutason valvontaan liittyvissä työtehtävissä, joiden yhteydessä

muun muassa on arvioitava palveluntuotantotapojen vaikutusta palvelun laatuun. Tutkinnon suorittaneiden asiantuntemusta ja ymmärrystä pelastuslaitoksilla tehtävästä työstä pidettiin aluehallintovirastojen tehtävien kannalta tarpeellisena.

Tutkinnon suorittaneiden osaamista pidettiin sen sijaan puutteellisena aluehallintoviraston varautumisen ja valmiussuunnittelun tehtävien hoitamisen kannalta. Tällaisiksi tehtäviksi katsottiin esimerkiksi viranomaisten tehtävien yhteensovittamisen kehittäminen onnettomuustilanteiden varalta sekä onnettomuustilanteiden ennaltaehkäisyyn liittyvän viranomaisyhteistoiminnan kehittäminen.

6.2.4 Pelastusopiston näkökulma

Pelastusopiston palveluksessa oli tiedonkeruuajankohtana vuoden 2015 alussa yksitoista palopäällystötutkinnon suorittanutta ja seitsemän alipäällystötutkinnon suorittanutta. Päällystötutkinnon suorittaneista kymmenen sekä kaikki alipäällystötutkinnon suorittaneet toimivat koulutuspalveluissa opettajan, vanhemman opettajan ja yliopettajan viroissa. Yksi päällystötutkinnon suorittaneista toimi Pelastusopiston tutkimus- ja kehittämispalveluissa suunnittelijana.

Tutkinnon suorittaneiden ammatillinen osaamisen katsottiin vastaavan hyvin organisaation tarpeita etenkin, kun rekrytoituilla yleensä oli varsin hyvä aikaisempi työkokemus. Joissakin kenttäkoulutuksen tehtävissä katsottiin tarvittavan päällystö- tai alipäällystötutkinnon antamien valmiuksien lisäksi pelastajatutkinnon (taiikka joissakin opetustehtävissä terveydenhoitoalan tutkinnon) suorittamisen myötä saatua osaamista.

Tutkinnon suorittaneiden osaamisella nähtiin olevan myönteinen vaikutus työyhteisön sisäisen toimivuuden kannalta. Palvelutuotannon kehittämisen kannalta tutkintojen ei sen sijaan yksinään ilman erityisen laaja-alaista työkokemusta tai jatkokoulutusta nähty antavan riittäviä valmiuksia.

6.2.5 Pelastusalan järjestöjen näkökulma

Pelastusalan järjestöjen palveluksessa työskenteli tiedonkeruuajankohtana keväällä 2015 toimihenkilöinä yksittäisiä palopäällystön tutkinnon suorittaneita. Yksittäistapausten perusteella on vaikea muodostaa käsitystä tutkintojen takaaman osaamisen riittävydestä työnantajaorganisaatioiden tarpeiden kannalta.

Pelastusalan järjestötoiminnassa laajimmin työllisti tiedonkeruuajankohtana tutkinnon suorittaneita Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön alueellinen toiminta. Keväällä 2015 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön alueellisissa pelastusliitoissa oli kaksi alipäällystötutkinnon suorittanutta toiminnanjohtajaa (aikaisemmin näissä tehtävissä oli ollut useampiakin pelastusalan tutkinnon suorittaneita). Lisäksi suuri joukko palopäällystön tutkinnon sekä alipäällystötutkinnon suorittaneita toimi tiedonkeruuajankohtana alueellisten pelastusliittojen kursseilla sopimuspalokuntien kouluttajina ja kurssinjohtajina, osa pelastuslaitosten virkatyönä ja osa sivutoimisesti. Näissä tehtävissä toimimisen kannalta tutkinnon suorittaneiden osaamista arvostettiin. Erityisesti kurssinjohtaja- ja kouluttaja-tehtävissä myös edellytettiin pelastusalan tutkintoa.

6.2.6 Hätäkeskuslaitoksen näkökulma

Hätäkeskuslaitoksen viroissa toimi tiedonkeruuajankohtana keväällä 2015 kaksi palopäällystön tutkinnon suorittanutta henkilöä (sekä yhdeksän "vanhan" päällystötutkinnon suorittanutta), alipäällystötutkinnon suorittaneita ei yhtään. AMK-tutkinnon suorittaneista toinen toimii hallinnossa päällikötason tehtävässä ja toinen operatiivisessa esimiestehtävässä. Tutkinnon suorittaneiden osaamisen katsottiin vastaavan heidän tehtäviensä edellyttämiä osaamistarpeita. Heidän pelastustointa koskevan asiantuntemuksensa arvioitiin hyödylliseksi sekä Hätäkeskuslaitoksen sisäisen toimivuuden että ulkoisen palvelutuotannon näkökulmasta.

6.2.7 Insinööri- ja konsulttipalvelutoimialan näkökulma

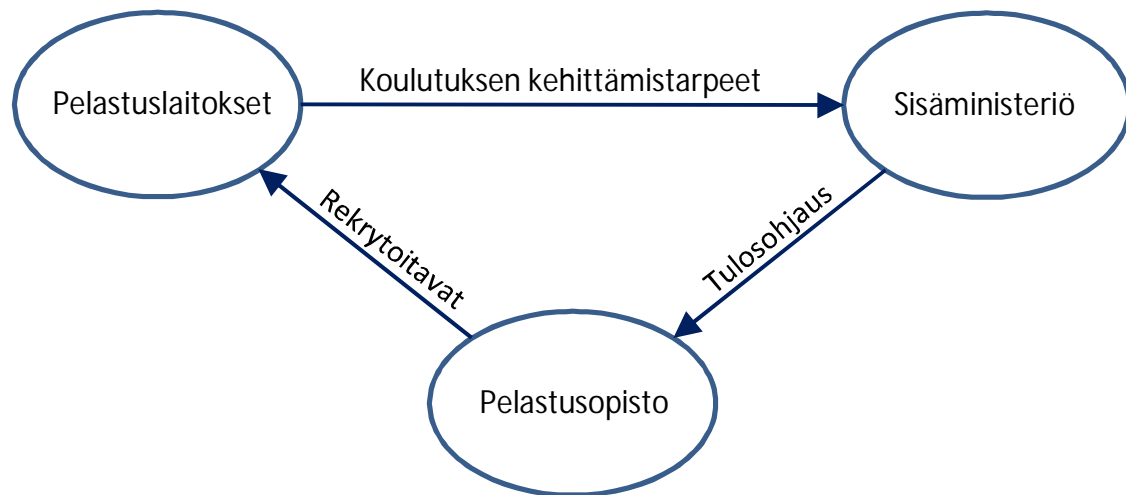
Yksityisissä paloturvallisuuteen suuntautuneissa konsultti-, suunnittelu- ja insinööritoimistoissa oli tiedonkeruuajankohtana keväällä 2015 toistakymmentä, mahdollisesti jopa useampia palopäällystön tutkinnon suorittanutta erilaisissa suunnittelu- ja konsultointitehtävissä sekä myös yrittäjinä. Joissakin alan toimistoissa oli lisäksi alipäällystötutkinnon suorittaneita, lähinnä paloturvallisuuden koulutustehtävissä.

Tutkinnon suorittaneiden pelastustointa ja palokuntien toimintaperiaatteita koskeva tietämys ja asiantuntemus arvioitiin alan kannalta hyödylliseksi viranomaisten kanssa verkottumisen, asiakaspalvelun ja edustamisen näkökulmasta. Lisäksi arvostettiin tutkinnon suorittaneiden rakennusmääräyskokoelman E-sarjan sekä vaarallisiin aineisiin liittyvien kysymysten hallintaa.

Tutkinnon suorittaneiden osaaminen arvioitiin sen sijaan puutteelliseksi mitä tulee rakennuslainsäädännön sekä rakennusalan säännösten laaja-alaiseen hallintaan soveltamiseen. Suunnittelutehtävien kannalta ongelmalliseksi nähtiin koulutettujen riittämättömät valmiudet palosimuloinnissa. Taustalla arvioitiin olevan puutteet matemaattis-luonnontieteellisessä osaamisessa. Myös alalla edellytettävään yrittäjyyteen palopäällystötutkinnon katsottiin antavan hyvin puutteelliset valmiudet.

6.3 Koulutuksen kehittämisen tiedonkeruuverkosto

Tutkimushankkeen yhteydessä tavoitteena oli perustaa pelastuslaitosten ja Pelastusopiston välinen tiedonkeruuverkosto, jota hyödyntämällä Pelastusopistolla on myöhemmin käytettävissään koulutuksen kehittämiseen tarvittavaa tosiaikaista tietoa. Budjettivaroin toteutettavan, tutkintoihin johtavan koulutuksen systemaattinen kehittäminen tapahtuu sisäministeriön tulosohjauksen kautta kuvassa 4 esitetyllä tavalla. Tarkoituksena on, että pelastuslaitokset tuovat kehittämistarpeet keskitetysti tiedoksi sisäministeriölle, jonka tulosohjauksella tapahtuu koulutuksen kehittäminen.

KUVA 4. Pelastuslaitosten tarpeiden huomioon ottaminen tutkintoihin johtavan koulutuksen kehittämisessä

Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämiseksi edellytetään kehittämistarpeita koskevan yhtenäisen tiedon saamista eri pelastuslaitoksilta. Hankkeen aikana osoittautui, että tällaisen tiedon saamiseen ei ollut olemassa valmiita rakenteita. Pelastuslaitoksilla ei vielä tuossa vaiheessa ollut valmiina käytössään yhtenäisiä menettelyjä osaamisen ja osaamistarpeiden kartoitukseen. Tutkimushankkeen kehittämistavoite jäi tiedonkeruuverkoston perustamisen osalta saavuttamatta, mutta tutkimustulosten alustavien tulosten esittelyjen yhteydessä sovittiin, että osaamisen ja osaamistarpeiden kartoitukseen liittyviä valmiuksia aletaan pelastuslaitoksissa kehittää yhtenä osana Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston toimintaa.

7 Pohdinta

Vuosina 2013–2015 palopäällystön tutkinnon monimuotokoulutuslinjalla suorittaneista sekä alipäällystötutkinnon suorittaneista lähes kaikki olivat tutkinnon suoritettuaan pelastuslaitosten palveluksessa. Monissa tapauksissa palopäällystön tutkinnon suorittaneet toimivat alipäällystöviroissa ja alipäällystötutkinnon suorittaneet miehistöviroissa. Näiden henkilöryhmien työllistyminen valmistumisen jälkeen pelastuslaitoksiin on todennäköistä, koska monet heistä ovat opiskelunsa aikana virkavapailla omista viroistaan pelastuslaitoksissa. Lisäksi palopäällystön tutkinnon suorittaminen työn ohessa on monimuotokoulutuslinjalla jossakin määrin mahdollista. Suurin osa palopäällystön tutkinnon monimuotokoulutuslinjalla suorittaneista sekä lähes kaikki alipäällystötutkinnon suorittaneet toimivat valmistuttuaan pelastuslaitosten niin sanotuissa operatiivisissa eli pelastustoiminnan tehtävissä.

Vuosina 2013–2015 tutkinnon palopäällystön tutkinnon päiväkoulutuslinjalla suorittaneista muutamat ovat työllistyneet pelastuslaitosten ulkopuolelle. Osa heistä on siirtynyt kokonaan muihin kuin pelastus- tai turvallisuuspuolen tehtäviin. Palopäällystön tutkinnon päiväkoulutuslinjalla suorittaneista joillakin on ollut myös työttömyyttä ainakin välittömästi tutkinnon suorittamisen jälkeen. Pelastuslaitoksiin rekrytoituneista päiväkoulutuslinjalla tutkinnon suorittaneista monet toimivat paitsi operatiivisissa tehtävissä, myös palotarkastus-, suunnittelu- ja kehittämistehtävissä.

Pelastusalan päällystö- ja alipäällystökoulutuksen tavoitteena on tuottaa koulutettua työvoimaa erityisesti pelastuslaitosten palvelukseen. Palopäällystötutkinto yhdessä riittävän työkokemuksen kanssa antaa kuitenkin edellytykset toimia myös sisäministeriön pelastusosaston alemman vaativuusluokan esittelijän viroissa, eräissä aluehallintovirastojen viroissa, Pelastusopiston opetustehtävissä (joista moniin toimimisedellytykset antaa myös alipäällystökoulutus), pelastusalan vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön

koulutustehtävissä (joista moniin soveltuu myös alipäällystökoulutus) sekä hätäkeskustoimen päällystötehtävissä.

Palopäällystön tutkinto antaa mahdollisuuden rekrytoitua myös pelastustoimen ulkopuolisille toimialoille. Merkittävimpiä työllistäjiä ovat olleet paloturvallisuuteen suuntautuneet konsultti-, suunnittelu- ja insinööritoimistot. Lisäksi palopäällystötutkinnon suorittaneille on työmahdollisuuksia tarjolla yrityksissä ja laitoksissa pelastus- ja turvallisuuspuolen tehtävissä.

Palopäällystön tutkinto antaa edellytykset toimia pelastuslaitosten päällystötehtävissä ja pelastusalan alipäällystötutkinto antaa edellytykset toimia pelastuslaitosten alipäällystötehtävissä. Palopäällystön tutkinto ei kuitenkaan takaa riittävää osaamista pelastustoimen strategisten kehittämistarpeiden eikä myöskään urakehitystarpeiden näkökulmasta.

Puutteet tutkinnon suorittaneiden valmiuksissa eivät tulleet samalla tavalla esille Kokin (2007) tutkimuksessa, jossa tiedonantajina olivat tutkinnon suorittaneiden lähiesimiehet pelastuslaitoksissa. Näkemykset ovat saattaneet kuluneiden kahdeksan vuoden aikana muuttua, mutta todennäköisempää on, että näkökulma tässä tutkimuksessa oli toinen, kun tiedonantajina olivat pelastustoimen organisaatioiden johtotehtävissä toimivat. Pelastuslaitosten ja muiden pelastusalan organisaatioiden kehittämis- ja tehostamispaineiden puristuksessa myös tutkintoihin johtavalle koulutukselle asetetaan heidän näkökulmastaan kovemmat vaatimukset

Pelastustoimen uudistuksen edetessä alipäällystöltä edellytetään kykyä ja osaamista ottaa vastuu monista tehtävistä, joita nyt hoitavat päällystöviranhaltijat. Päällystö on tarpeen saada nykyistä laajemmin kehittämistehtäviin. Pelastuslaitosten pitäisi edellyttää ylimpiin virkoihin rekrytoitavilta ylempää korkeakoulututkintoa. Lisäksi tarvitaan henkilöstöröytätiota, jossa pelastusalan kehittäjät siirtyvät aikanaan keskushallinnon palvelukseen

Jo nykyisten mutta erityisesti tulevaisuuden osaamistarpeiden näkökulmasta edellytetään palopäälystökoulutuksen syventämistä ja laajentamista pelastustoiminnan suunnittelussa ja johtamisessa, onnettomuuksien ehkäisyssä ja riskienhallinnassa, varautumisessa ja valmiussuunnittelussa sekä pelastustoimen strategisessa johtamisessa. Sisäministeriön toimesta tapahtuvaa Pelastusopiston tulosohejausta tulisi kehittää ja terävöittää niin, että opetussuunnitelmien sisältö seuraisi nykyistä herkemmin pelastustoi-
melta edellytettävää osaamista.

Koulutusohjelmia tulee jatkuvasti kehittää tavoitteiden, sisältöjen ja toteutuksen osalta, mutta esitettyjen osaamistarpeiden edellyttämä laajennus nykyisen AMK-tasoisien koulutusohjelmien tavoitteisiin ja sisältöihin ei ole mahdollista. Tarvitaan mahdollisuus täydentää palopäälystön tutkinto ylemmäksi korkeakoulututkinnoksi, joka olisi joko ylempi AMK -tutkinto tai maisterin tutkinto. Myös nähdään tarvetta pelastusalan koulutuksen kokonaisuudistukselle, jossa jo miehistötutkinto laajennettaisiin AMK-tutkinnoksi. Silloin alipäälystötutkinto voisi edelleen olla jatkokoulutusta miehistötutkinnolle nykyisellä tavalla ilman, että tutkinnon suorittamiseen liittyisi koulutusasteen nousu.

Tutkimushankkeen kehittämistavoitteena oli koulutuksen kehittämiseen tarvittavan tiedonkeruuverkoston perustaminen. Tavoite jäi hankkeen aikana saavuttamatta, koska pelastuslaitoksilla ei vielä tutkimushankkeen toteuttamisajankohtana ollut yhtenäisiä rakenteita osaamisen ja osaamistarpeiden kartoittamiseen. Keskustelujen yhteydessä kuitenkin todettiin, että tarvittavia valmiuksia ryhdytään pelastuslaitoksissa kehittämään osana Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston toimintaa.

Pelastusalan tutkintoja kehitettäessä pohdittavana on missä määrin, jos lainkaan, pelastusalan tutkintoon johtavassa koulutuksessa pitäisi mahdollistaa tutkinnon suorittaneiden rekrytoituminen pelastustoimen ohella myös ulkopuolisille toimialoille. Esimerkiksi nykyisiä palopäälystötutkinnon suorittaneita jossain määrin työllistävä paloturvallisuuden suuntautunut yksityinen konsultti-, insinööri- ja suunnittelutoimi on viimeisen viidentoista vuoden aikana huomattavasti laajentunut ala. Sen osaamistarpeisiin ei tällä hetkellä Suomessa saa missään oppilaitoksessa täysin soveltuvaa koulutusta. Pelastusalan tutkinnon suorittaneiden siirtyminen muille toimialoille voidaan pelastustoimen

näkökulmasta nähdä aivovuotona, mutta myös paloturvallisuustiedon leviämisenä laajemmin yhteiskunnan käyttöön. Koulutettavien näkökulmasta kysymys on työmahdollisuuksista myös sellaisessa tilanteessa, jossa pelastustoimessa ei tutkinnon suorittamisen jälkeen ole työtä tarjolla.

Lähteet

European Parliament and European Council (2008). Recommendations of the European Parliament and of the Council of April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2008/C 111/01). [Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF)

Hallitusohjelma (2015). Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Helsinki: Edita Prima. ISBN PDF 978-952-287-181-7, ISBN Nid. 978-952-287-182-4, ISSN PDF 2323-962X, ISSN Nid. 2341-7129

Huttunen, P. (2010). Palopäällystön työllistyneisyys. Tarkastelussa nuorisolinjan koulutusohjelman suorittaneet. Savonia-ammattikorkeakoulu, tekniikka. Kuopio: Pelastusopisto. Palopäällystön koulutusohjelman opinnäytetyö

Hänninen, M. (2013). Palopäällystön koulutusohjelman soveltuvuus pelastustoimen ulkopuolisiin turvallisuustehtäviin. Savonia-ammattikorkeakoulu, tekniikka. Kuopio: Pelastusopisto. Palopäällystön koulutusohjelman opinnäytetyö

Kajanto, A. (toim.) (1995). Aikuiskasvatuksen arviointi. Panoraamoja ja lähikuvia. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura

Kantanen, U. (1996). Henkilöstökoulutus, sen vaikutukset ja tuloksellisuus yrityksen näkökulmasta. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kirkpatrick, D. L. (1996). Great Ideas Revisited. *Training & Development* 50 (1), 54–59.

Kirkpatrick, D. L. (2000). Evaluating Training Programs: The Four Levels. Teoksessa Piskurich, G., Beckschi, P. & Hall, B. (toim.). *The ASTD Handbook of Training Design and Delivery: A Comprehensive Guide to Creating and Delivering Training Programs-Instructor-Led, Computer-Based, or Self-Directed*. New York: McGraw-Hill, 133–146.

Kirkpatrick, D. L. (2004). A *Training & Development* Classic: How to Start an Objective Evaluation of Your Training Program. *Training & Development* 58 (5), 1–3.

Kokki, E. (2007). Onko Pelastusopiston opetus tarkoituksenmukaista? Työelämäpalaute Pelastusopistosta valmistuneilta ja heidän esimiehiltään. Pelastusopiston julkaisu. B-sarja: Tutkimusraportit. Kuopio: Pelastusopisto

Opetusministeriö (2009). Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009: 24. Helsinki: Opetusministeriö

Pelastusopisto (15.5.2012). Palopäällystön koulutusohjelma (240 op). Opetussuunnitelma. AmkN14. Kuopio: Pelastusopisto

Pelastusopisto (21.9.2012). Palopäällystön koulutusohjelma (240 op). Opetussuunnitelma. AmkA9. Kuopio: Pelastusopisto

Pelastusopisto (2014). Alipäällystön koulutusohjelma. Opetussuunnitelma. Ap 38 11.8.2014–29.5.2014. Kuopio: pelastusopisto

Pirttiniemi, J. (2000). Koulutuskokemukset ja koulutusratkaisut. Peruskoulun vaikuttavuuden tarkastelu oppilasnäkökulmasta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 168. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirjatutkimus.

Raivola, R. (1992). Koulutuksen vaikuttavuuden problematiikasta. Teoksessa Lehtisalo, L. (toim.) (1992). *Vaikuttaako koulutus*. Helsinki: Opetusministeriö, 129–179.

Raivola, R., Valtonen, P. & Vuorensyrjä, M. (2000). Käsitteet mallit ja indikaattorit koulutuksen tehokkuutta ja vaikuttavuutta arvioitaessa. Teoksessa Raivola, R. (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Helsinki: Edita, 11–28.

Raivola, R. (2000). Tehoa vai laatua koulutukseen? Juva: WSOY.

Soini, T., Rauste-Von Wright, M-L. ja Pyhältö, K. (2003). Oppiva organisaatio – tyhjä käsite vai kehittämisen väline? *Aikuiskasvatus* 23 (4) 283–291

Suosalo, J. (2014). Palopäällystön koulutusohjelman antamat valmiudet henkilöstöjohtamiseen. Savonia-ammattikorkeakoulu, tekniikka. Kuopio: Pelastusopisto. Palopäällystön koulutusohjelman opinnäytetyö

Tuomi-Gröhn, T. (2000). Työssäoppimisen teoreettisia lähtökohtia: katsaus erilaisiin transfer-käsityksiin. *Aikuiskasvatus* 20 (4) 325–331

Vaherva, T. (1983). Koulutuksen vaikuttavuus. Käsiteanalyttistä tarkastelua ja viitekehityksen hahmottelua. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja A1/1983. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Vuorensyrjä, M., Kaukonen, E., Kokki, E. ja Kuosmanen, P. (17.12.2014). Koulutuksen vaikuttavuus ja osaamisen ennakointi sisäministeriön oppilaitoksissa – Loppukäyttäjänäkökulmaan perustuva järjestelmäkehityshanke. Julkaisematon tutkimussuunnitelma. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Kuopio: Pelastusopisto

Wikipedia (30.6.2014). Donald Kirkpatrick. [Http://en.wikipedia.org/wiki/Donald_Kirkpatrick](http://en.wikipedia.org/wiki/Donald_Kirkpatrick)